

O PROBLEMĂ NOUĂ ȘI STRINGENTĂ PRIVIND FORMAREA CONTINUĂ A CADRELOR DIDACTICE PENTRU ÎNVĂȚĂMÂNTUL PRIMAR

Liliana SARANCIUC-GORDEA

Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”

In this article a new problem is presented: the continuous formation of the teachers working in the primary school. This problem is important for the development of ecological competence of teachers in their activity.

As a result there are a lot of social, economic, political and scientific arguments, which demonstrate the correlation between this problem and the tendencies of educational development in the world.

Modernizarea domeniului educațional în Republica Moldova este determinată de multipli factori, printre care transformarea societății industriale într-o societate postindustrială cu tendințe accentuate de globalizare. Constituirea unei economii globaliste generează schimbări în ierarhia factorilor de producție, sporind valoarea acordată specialistului competent și lărgind spectrul competențelor profesionale în baza noilor domenii de interes și preocupare. Necesitatea societății și a economiei contemporane de cetățeni cu competențe profesionale noi justifică centrarea procesului pregătirii profesionale pe formarea de competențe, pentru a asigura specialistului un grad înalt de creativitate și adaptabilitate la noi cerințe ale pieței muncii și obiective ale activității profesionale.

De rând cu transformările socioeconomice, o trăsătură esențială a civilizației contemporane este criza ecologică care se manifestă prin probleme complexe în diverse sfere: naturală, socială, demografică, economică, spirituală. Consecințele neglijării acestor probleme pot submina dreptul generațiilor următoare la un mediu sănătos de viață. Pentru a evita acest fapt, la nivel global, regional și local, se elaborează și se implementează strategii noi de producție, se modifică sistemul de norme juridice, se favorizează cercetările științifice pentru a descoperi soluții tehnologice apte să combată și să prevină efectele nocive ale problemelor ecologice. Însă intervențiile în plan tehnologic și normativ nu sunt suficiente pentru a depăși criza ecologică. Încă la prima conferință mondială asupra problemelor mediului ambiant (Stocolm, 1972) s-a menționat că depășirea crizei ecologice este imposibilă fără ca societatea să se transforme pe sine însăși, să-și schimbe moralitatea și mentalitatea. Strategiile economice, tehnologice și juridice trebuie să fie bazate pe strategii educaționale, menite să formeze o conștiință socială de tip ecocentric, pentru ca în viața socială și în viața personală a fiecăruia să pătrundă ideile și imperativele ecologice. Această idee și-a găsit reflectare în diverse acte ale organizațiilor internaționale (UNESCO, UNICEF, ONU, Fundația Europeană de Educație și Cultură Ecologică, Comisia Mondială pentru Mediu și Dezvoltare, Uniunea Internațională pentru Conservarea Naturii, Fondul Mondial pentru Protecția Naturii etc.) și ale Republicii Moldova cum ar fi:

- **Legea învățământului Republicii Moldova** (1995) prevede:
  - obiectivul: *cultivarea simțului responsabilității față de mediul înconjurător, formarea conștiinței ecologice* (articolul 5 (2f));
  - obligația cadrelor didactice: *să educe o atitudine grijulie față de mediul înconjurător* (articolul 56(d)).
- **Concepția educației în Republica Moldova** (1999) stabilește ca obiectiv educațional major *formarea responsabilității față de mediul ambiant*.
- **Concepția Strategiei Naționale pentru Dezvoltare Durabilă a Republicii Moldova** (2000) declară:
  - ca principiu: *ecologizarea cunoștințelor, remodelarea mentalităților, reorientarea sistemului educațional, etico-moral, cultural, științific și tehnologic spre noi valori intelectuale și spirituale;*
  - ca obiectiv fundamental: *bunăstarea, sănătatea și educația societății în corelare cu cerințele de conservare și regenerare a resurselor naturale, precum și cu garanțiile pentru generațiile viitoare;*
  - ca obiectiv principal: *formarea capitalului uman în corespundere cu exigențele științifice, tehnologice, informaționale și morale din domeniul protecției mediului.*
- **Concepția politicii de mediu a Republicii Moldova** (2001) stipulează ca instrument de realizare a scopurilor și obiectivelor: *educația și instruirea de mediu.*

➤ **Concepția Formării Personalului din Învățământul Preuniversitar al Republicii Moldova** (2003) denotă echilibrul ecologic și educația relativă la mediu sau ecologică în sistemul de valori care determină pozitiv educația contemporană.

Totuși, deși educația ecologică este declarată obligatorie și permanentă, studiile speciale nu denotă o dinamică pozitivă a schimbărilor stării mediului ambiant. Societatea civilă este pasivă, mentalitatea și comportamentul cetățenilor sunt dominate de indiferența față de mediu, care nu poate fi lichidată decât prin educație. Cu cât mai devreme se inițiază procesul de educație ecologică, cu cât mai complex, judicios și continuu este proiectat și realizat acest proces, cu atât mai mult vor crește șansele ca generația de mâine să fie orientată spre un mediu de viață sănătos. În acest context, treptei primare de învățământ îi revine un rol fundamental în cadrul educației ecologice permanente a cetățenilor.

Deci, situația actuală socioculturală și ecologică sporește esențial responsabilitatea cadrelor didactice din învățământul primar pentru rezultatele educației ecologice a tinerei generații. Astfel, se profilează necesitatea în constituirea unei competențe profesionale noi a învățătorului – **competența de educație ecologică a elevilor de vârstă școlară mică**.

Contradicția dintre recunoașterea importanței educației ecologice și eficiența ei redusă determină necesitatea conceperii unor abordări principial noi, care să asigure nu doar însușirea cunoștințelor ecologice, dar să formeze capacități reale și atitudini conștiente de a aplica aceste cunoștințe în viață. Sub acest aspect, problemele pregătirii cadrelor didactice pentru educația ecologică a viitoarelor generații se încadrează în tendințele mondiale ale dezvoltării învățământului, esența cărora rezidă în căutarea căilor de depășire a paradigmei educaționale tradiționale, constituite în epoca revoluțiilor industriale și științifice care a încetat în a doua jumătate a secolului XX să satisfacă necesitățile dinamicii dezvoltării societății. În afară de aceasta, orientarea spre însușirea, în procesul de învățământ, a unei concepții științifice despre lume și a unui sistem de cunoștințe științifice, volumul cărora crește continuu și vertiginos, intră în contradicție cu posibilitățile și interesele subiecților, nu asigură adaptarea lor socială și profesională, ceea ce constituie scopul principal al educației ca institut social de importanță primordială.

Actualmente, în practica mondială, una dintre cele mai raționale și de perspectivă căi pentru soluționarea fenomenelor de criză a educației se consideră centrarea procesului educațional pe competențe, fundamentată pe ideea competențelor-cheie care a fost înaintată de experții Consiliului Europei la începutul anilor '90 ai secolului trecut. În condițiile aderării Republicii Moldova la Procesul de la Bologna, centrarea pe competențe a devenit o strategie directoare a modernizării educației naționale.

În lumina acestor noi orientări, centrarea procesului educațional pe formarea de competențe se postează în vizorul cercetărilor științifice atât în țara noastră, cât și în alte țări. Se clarifică fundamentele teoretice, didactice, metodologice ale noii paradigme educaționale, condițiile pedagogice de realizare în practică, se aprobă experimental noi forme și tehnologii instructiv-educative centrate pe formarea de competențe etc.

Conceptul de *competență profesională de educație ecologică a elevilor de vârstă școlară mică*, anunțat în acest articol, este unul nou, care necesită a fi definit, descris și detaliat. Cercetarea în cheia acestui concept trebuie să coreleze scopurile și obiectivele modernizării calitative a pregătirii profesionale a cadrelor pentru învățământul primar cu problematica stringentă a ecologizării educației, situându-se la intersecția a două direcții independente de cercetare în științele educației: educația ecologică și pregătirea profesională centrată pe formarea de competențe.

În ultimele decenii, cercetările în direcția educației ecologice abordează activ:

- *caracteristicile esențiale, conținutale, structurale ale concepției ecologice despre lume, ale conștiinței ecologice, ale mentalității ecologice ca factori ai schimbării cardinale a atitudinii omului față de natură* (D.H. Meadows, D.L. Meadows, J.Randers, A.W. Wiecker, T.Spătaru, Г.В. Акопов, А.А. Алдашев, А.А. Брудный, Э.В. Гирусов, А.Д. Иоселиани, Д.Н. Кавтарадзе, Н.М. Мамедов, Н. В.И. Медведев, Е.И. Чердымова ș.a.);
- *fundamentele filozofice, sociale, culturologice etc. ale educației ecologice* (R.G. Barker, W.R. Catton, D.D. Chiras, R.E. Dunlap, В.Е. Гирусов, В.И. Данилов-Данильян, Н.А. Кармаев, И.И. Кравченко, Г.А. Кузнецов, Н.Н. Моисеев, Н.Ф. Реймерс, А.Д. Урсул ș.a.);
- *fundamentele psihologice ale educației ecologice a subiecților de diferite vârste, începând cu preșcolăritatea și mica școlaritate* (С.Д. Дерябо, В.А. Ясвин ș.a.);

- *fundamentele teoretico-metodologice ale instruirii și educației ecologice generale* (Ch.M. Geesteranus, J.C. Smith, L.F. Schmore, A.J. Suvan, A.H. Захлебный, И.Д. Зверев, В.М. Сенкевич, Г.П. Сикорская, И.Т. Суравегина ș.a.);
- *formarea culturii ecologice ca obiectiv al educației ecologice la diverse trepte de învățământ* (С.Н. Глазачев, В.П. Горлачев, Н.С. Дежникова, О.Н. Козлова, И.И. Мазур, О.Г. Тавстуха, С.Andon, E.Buzinski ș.a.);
- *ecologizarea instruirii* (J.A. Fishman, A.S. Hayes, L.A. Jakobovits, W.M. Rivers, B.Spolsky, M.Swain, E.Tagone, С.В. Алексеев, Н.Д. Андреев, Н.Ф. Винокуров, С.Н. Глазачев, А.Н. Захлебный, И.Д. Зверев, В.В. Пасечник, И.Н. Пономарева, В.П. Соломин, И.Т. Суравегина, Д.И. Трайтак, З.И. Тюмасева ș.a.);
- *analiza și elaborarea științifico-practică a unor aspecte ale pregătirii ecologice a specialiștilor în instituții de învățământ profesional de diverse trepte* (U.Halbach, A.Buga, R.Enoi, Е.И. Ефимова, И.Н. Кондрашова, Н.А. Лызь, Н.М. Мамедов, К.А. Романова ș.a.);
- *pregătirea cadrelor didactice pentru instruirea și educația ecologică* (O.D. Duncan, S. Foresman, В.И. Блинников, Г.С. Камерилова, С.С. Кашлев, А.В. Миронов ș.a.).

În direcția centrării procesului educațional pe formarea de competențe, în ultimele decenii, s-au făcut remarcate cercetările referitoare la următoarele:

- *fundamentele general-sociale și teoretico-metodologice ale instruirii centrate pe competențe* (P. Early, D.J. Jirasinghe, G.E. Lyons, C.Short, V.Guțu, Н.А. Аминов, Э.Ф. Зеер, И.А. Зимняя, Е.И. Огарев, Дж. Равен, М.В. Рыжаков, О.В. Чуракова, С.Е. Шишов ș.a.);
- *condițiile pedagogice de dezvoltare a competențelor-cheie a elevilor și alte aspecte ale abordării instruirii preuniversitare în baza formării de competențe* (И.Г. Агапов, Н.В. Поморцев, Р.А. Тер-Мкртчян, А.А. Черемисина, В.А. Шапалов ș.a.);
- *formarea competențelor profesionale ale specialiștilor de diverse profiluri în instituțiile de învățământ* (О.Ю. Искандарова, И.С. Ломакина, А.Ю. Петров, В.В. Рогачев, О.В. Юдина L. ș.a.);
- *formarea competențelor profesionale ale cadrelor didactice* (В.А. Адольф, Л.Г. Антропова, И.В. Гервальд, И.В. Гришина, О.М. Гущина, Т.В. Добудько, А.В. Журенко, Л.Н. Захарова, Л.В. Панфилова, А.Ю. Петров, Т.М. Сорокина, А.В. Тихоненко, N. Garștea ș.a.).

La intersecția celor două direcții, relevate mai sus, se situează cercetările problemelor legate de *competențele ecologice ale specialiștilor în educație*: О.Д. Арефьева, Г.Б. Барышникова, С.В. Владимирова, Ф.С. Гайнуллова, Е.Г. Нелюбина, Л.В. Панфилова, И.В. Петрухина, О.Н. Пономарева, Л.Е. Пистунова, Н.В. Ромейко, Г.П. Сикорская, Е.А. Шульпина, О.Г. Рогова ș.a.

Deși valoarea teoretică și practică a cercetărilor menționate este incontestabilă, tematica formării competențelor de educație ecologică în procesul pregătirii cadrelor didactice, inclusiv pentru învățământul primar, nu este reflectată suficient în literatura științifică pedagogică și rămâne a fi una din cele mai stringente în contextul sociocultural și ecologic actual.

Analiza literaturii speciale și studiul problemelor educației ecologice și a învățământului pedagogic universitar din Republica Moldova și din alte țări ne-a permis evidențierea a trei grupuri de contradicții, pe care le etalăm de la general la particular.

➤ Primul grup vizează contradicțiile dintre:

- starea actuală a științei și practicii educației ecologice în plan național și în plan internațional;
- multitudinea abordărilor conceptuale ale educației ecologice (educație despre mediu, educație în mediu, educație pentru mediu, educație relativă la mediu, educație ambientală, educație pentru protecția mediului, educație pentru dezvoltare durabilă ș.a.) și lipsa fundamentelor metodologice solide;
- rapiditatea cumulării practicii educaționale inovative în domeniul educației ecologice și tempoul lent al generalizărilor științifice corespunzătoare.

➤ Al doilea grup vizează contradicțiile dintre:

- integralizarea științelor despre natură în învățământul național primar (disciplina „Științe”) și dispersiunea acestora pe diverse discipline în clasele gimnaziale–liceale (contrar tendințelor mondiale spre integralizarea studiilor asupra naturii);
- caracterul dispart al conținuturilor ecologice inserționate în procesul educațional la treapta primară (orele de dirigenție; disciplinele obligatorii – Științe, Educația tehnologică, Limba și literatura maternă, Educația plastică, Educația muzicală) și necesitatea integrării rezultatelor învățării de către subiecți.

➤ Al treilea grup vizează contradicțiile dintre:

- poziția studentului, viitor învățător, ca subiect al educației ecologice și funcția lui de actor al educației educaționale în cadrul activității profesionale ulterioare;
- imperativul formării competențelor de educație ecologică la cadrele didactice pentru învățământul primar și modalitățile de realizare în practica universităților naționale;
- cerința socială de formare a competențelor de educație ecologică la cadrele didactice pentru învățământul primar și lipsa concepției științifice asupra acestei competențe ca formațiune integră a personalității învățătorului.

Căutarea căilor de soluționare a contradicțiilor evidențiate ne-a condus spre *a formula o problemă nouă și stringentă a formării profesionale a cadrelor didactice pentru învățământul primar - fundamentarea, elaborarea și implementarea unei concepții de formare a competenței profesionale de educație ecologică a elevilor.*

Bibliografie:

1. Legea Învățământului a Republicii Moldova nr.547-XIII // Monitorul Oficial nr.062 din 21.07.1995, art.692.
2. Concepția educației în Republica Moldova, 27 iulie 1999. Coautori: Bucun N., Cemortan S. ș.a.
3. Concepția politicii de mediu a Republicii Moldova nr.605 din 02.11.2001 // Monitorul Oficial nr.009 din 15.01.2002, art.20.
4. Concepția Formării Personalului din Învățământul Preuniversitar al Republicii Moldova, proces-verbal nr.6.1 din 3 aprilie 2003 / coordonator Vlad Pâslaru.
5. „Moldova - XXI” – Strategia Nutrițională pentru Dezvoltarea Durabilă. - Chișinău, 2000, p.157.
6. Anuarul Statistic al Republicii Moldova, 2003/Departamentul Statistică și Sociologie al Republicii Moldova. - Chișinău. Statistica, 2003 - 704 p.
7. Di Pietro A.M. L'education envirrromament de l'an Dexux Mille//Buletin european, annXLIL, nr.6. - Roma, 1992.
8. <http://www.moldova.md/ro/government/>

Prezentat la 27.11.2009